

компонентов языковой культуры и их операциональных характеристик. Методический комплекс может служить основанием для разработки системы диагностики, направленной на отбор детей, имеющих предрасположенность к низкой языковой культуре. В последующем возможно создание программ по целенаправленному формированию языковой культуры как системного психологического конструкта с учетом выявленных особенностей ее проявления у детей с различными языковыми возможностями.

Список использованных источников:

1. Янчук В. А. Постмодернистская социокультурно-интердетерминистская диалогическая перспектива в научном объяснении психологической феноменологии. *Методология и история психологии*. 2008. Т. 3. С. 179–192.
2. Лауткина С. В. Структурно-содержательные, функциональные и операциональные характеристики языковой культуры: монография. Витебск : УО «ВГУ им. П.М. Машерова», 2011. 174 с.

УДК 159.922

Неведюк К. А.

Адаптивність як предиктор психологічного благополуччя особистості

Анотація. У статті проаналізовано теоретичні засади проблеми психологічного благополуччя та адаптивності особистості. Визначено головні характеристики цих феноменів, показано їхній зв'язок. Встановлено, що адаптивність особистості виражається у її задоволеності життям, у психічній та емоційній врівноваженості, в адекватності її поведінки соціальним вимогам та конгруентності внутрішнім цінностям і бажанням. Обґрунтовується прогностична роль адаптивності особистості щодо її психологічного благополуччя.

Ключові слова: психологічне благополуччя, адаптивність особистості, позитивне функціонування, задоволеність, пристосованість.

Неведюк К. А. Адаптивность как предиктор психологического благополучия личности

Аннотация. В статье проанализированы теоретические основы проблемы психологического благополучия и адаптивности личности. Определены основные параметры этих феноменов, показано их связь. Установлено, что адаптивность личности выражается в ее удовлетворенности жизнью, в психической и эмоциональной уравновешенности, в адекватности ее поведения социальным требованиям и конгруэнтности внутренним ценностям и желаниям. Обосновывается прогностическая роль адаптивности личности по отношению к ее психологическому благополучию.

Ключевые слова: психологическое благополучие, адаптированность, позитивное функционирование, удовлетворенность, приспособляемость.

Neveduk K. A. Adaptability as a predictor of psychological well-being personality

Annotation. The article analyzes the theoretical foundations of the problem of psychological well-being and personality adaptability. The basic parameters of these phenomena are determined, their connection is shown. It has been established that the person's adaptability is expressed in her satisfaction with life, in mental and emotional equilibrium, in the adequacy of her behavior to social requirements and congruence to inner values and desires. The prognostic role of person's adaptability in relation to her psychological well-being is substantiated.

Key words: psychological well-being, adaptability, positive functioning, satisfaction, capacity for adjustments.

Постановка наукової проблеми. Вивчення позитивного функціонування людини є актуальною проблемою дослідження сучасної психології. Феноменом, що характеризує таке позитивне функціонування людини виступає психологічного благополуччя. Бути психологічно благополучним – це щастя для кожної людини. Проте висока динамічність плину життя, невизначеність та хаотичність змін, нарощування складності буття людини, соціокультурні зміни і трансформації, кризи з якими стикається людина кожного, дня не дають можливості їй почувати себе задоволеною життям. Проте адаптивність як здатність особистості оптимально пристосовуватися до життя, керувати соціальним середовищем, вміло використовувати свої знання і вміння, адекватно сприймати дійсність, є запорукою психологічного благополуччя. Зв'язок психологічного благополуччя й адаптивності особистості у психологічній науці розглядалися досить мало. До того ж, проблема психологічного благополуччя є особливо актуальною у сучасному трансформаційному світі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблемою психологічного благополуччя вчені активно почали займатися з 60-х років ХХ століття. Аналіз літературних джерел [4; 5; 6; 7] показав, що перші з досліджень виникли на основі ідей про позитивне функціонування особистості в рамках гуманістичних теорій. Це нароби Б. Ананьєва, Ш. Бюлер, Е. Еріксона, А. Маслоу, Г. Олпорта, К. Роджерса, С.Р. убінштейна, К. Г. Юнга та ін. Теоретичну базу для вивчення феномену психологічного благополуччя як окремого поняття заклали роботи Н. Бредберна [4], який вважав за необхідне опиратися перш за все на суб'єктивні почуття задоволеності – незадоволеності людини власним життям. Дослідження психологічного благополуччя представлені в працях таких вітчизняних і зарубіжних науковців, як А. Аргайл, Р. Вінховен, А. Вотермен, Е. Дісі, Е. Кологривова, А. Кронік, М. Норман, О. Осадько, Е. Позднякова, Р. Раян, П. Фесенко, Т. Шевеленкова. Власне поняття психологічного благополуччя було обґрунтоване американською дослідницею К. Ріфф та визначається як налагодженість психічних процесів і функцій, відчуття цілісності, внутрішньої рівноваги, задоволеності собою та навколишнім світом.

У психологічній науці явище адаптивності розглядається у зв'язку з дослідженням проблем адаптації особистості в контексті загальної психології

(Б. Ананьєв, В. Асєєв, О. Асмолов, В. Петровський, В. Розов, С. Рубінштейн); психології особистості (А. Адлер, А. Бандура, Дж. Келлі, А. Маслоу), психології розвитку (Г. Балл, Дж. Боулбі, Л. Виготський); соціальної психології (А. Алдашева, Г. Андрєєва, М. Бобнєва, Л. Філіпс).

Як бачимо, психологічна література має багатий арсенал дослідження і визначення даних понять, але досі недостатньо висвітленою залишається проблематика взаємозв'язку психологічного благополуччя і адаптивності особистості.

Мета статті – теоретичний аналіз проблеми зв'язку психологічного благополуччя і адаптивності особистості.

Викладення основного матеріалу дослідження. У сучасному розумінні поняття психологічного благополуччя немає одностайної думки щодо його феноменології. Вперше цей термін ввів у науку Н. Бредберн і бачив його як співвіднесення позитивного і негативного афектів, що виникають у відповідь на обставини оточуючого середовища. Домінуюча емоція має значення у тому, наскільки людина відчуває себе щасливою і задоволеною. Розвиваючи ідеї Н. Бредберна, Е. Дінер додає до цього визначення когнітивний компонент ставлення до себе і до оточуючих та називає це «задоволеність життям» [5]. Виокремлюючи ті ж самі структури, А. Аргайл узагальнює їх терміном «щастя», яке прирівнює до суб'єктивного (психологічного) благополуччя [1]. Зазначені дефініції поняття належать до гедоністичної концепції, оскільки в своїй основі мають суб'єктивізм, власні переживання людини, її оцінку власного стану, ставлення до оточення.

Існує ще один підхід до визначення поняття психологічного благополуччя – евдемоністичний, який базується на розумінні цього феномену як результату розвитку і саморозвитку особистості. А. Макгрегор і Л. Літл, зазначають, що поняття психологічного благополуччя слід розглядати як конструкт, що складається з двох елементів: щастя (задоволеність життям, позитивні емоції, негативні афекти) і осмисленість (зв'язаність, цілі та особистісне зростання) [4]. Як вказує К. Ріфф, особистість, перетворюючи себе, перетворює навколишній світ і в такий спосіб досягає внутрішньої гармонії. Також авторка зазначає, що не всі дії, які несуть в собі позитивні емоції та сприяють задоволенню особистості, прямо пов'язані з її психологічним благополуччям. В структурі психологічного благополуччя К. Ріфф виокремила шість компонентів: самоприйняття, позитивні відносини з оточуючими, автономія, особистісне зростання, керування навколишнім середовищем, наявність цілей в житті [7].

Окремої уваги заслуговує аналіз феномену психологічного благополуччя, представлений у роботах вітчизняних дослідників П. Фесенка та Т. Шевеленкової [6]. На їхню думку, поняття психологічного благополуччя є складним цілісним переживанням, що виражається у суб'єктивному відчутті щастя, задоволеності собою й особистим життям, а також пов'язане з базовими людськими цінностями та потребами. Визначення психологічного благополуччя представлено в руслі позитивного функціонування особистості (Д. Бірр, Ш. Бюлер, А. Маслоу, К. Роджерс, Г. Олпорт), як психічне і психологічне здоров'я (А. Вороніна).

Щодо аналізу проблеми адаптивності, то серед науковців, які досліджували цю проблему, також немає одностайної думки. Сучасні дослідження адаптаційної проблематики у зарубіжній та вітчизняній психології демонструють певні тенденції: підхід до адаптації як до побудови системи продуктивної взаємодії особистості і середовища, розуміння кінцевої мети адаптації як самоактуалізації та самореалізації особистості (Е. Еріксон, Г. Сельє, А. Маслоу, В. Франкл, К. Роджерс, А. Налчаджян В. Березін, А. Реан та ін.). Така трансформація суті поняття адаптації пов'язана із зміщенням акцентів наукового вивчення з біологічних та психофізіологічних процесів на процеси особистісного і соціального характеру. Виокремлюють різні види адаптивності: фізіологічна, психологічна, соціальна, соціально-психологічна [2].

Психологічний (особистісний) рівень адаптивності означає найкраще пристосування рис особистості до ситуацій, які змінюються, та виражається у сформованості адаптаційних здібностей, оптимізації прогресивного розвитку особистості. Окреслений рівень має вираження у розвитку здібностей, змінах мотиваційної сфери, ревізії самооцінки й рівня домагань, змінах рис характеру, у становленні індивідуального стилю діяльності.

Соціальний рівень адаптивності означає успішність адаптації особистості до соціуму, характеризує процеси соціальної ідентифікації та особливості стилю соціальної взаємодії, а також має вираження в засвоєнні соціальних ролей (гендерних, статусних, комунікативних тощо) у певній групі та поза нею (засвоєння етнокультурних традицій).

Соціально-психологічна адаптивність особистості визначається як такий стан взаємин особистості та групи, коли особистість без тривалих внутрішніх та зовнішніх конфліктів продуктивно виконує свою провідну діяльність, задовольняє свої основні соціальні потреби та повною мірою йде назустріч рольовим очікуванням референтної групи, переживає стан самоствердження.

Інтегральними критеріями адаптивності виступають також стан здоров'я, тривалість активного життя людини (Б. Ананьєв), психічну рівновагу (І. Дерманова, А. Жмириков), сформованість продуктивного копінгу (Н. Веселова), досягнення моральної зрілості особистості (М. Бобнева), ступінь реалізації особистісного потенціалу (А. Жмириков), рівень наявного й перспективного задоволення актуалізованих потреб (А. Кузнецов), гармонійність структури особистості (А. Алдашева, Н. Колизаєва), адекватність суб'єктивної картини світу реальному його стану (В. Очеретяний). Т. Посохова вважає критерієм адаптивності емоційну стійкість, рівень емоційного інтелекту [3].

Таким чином, як показує аналіз досліджень, основними ознаками адаптивності особистості є здатність пристосовуватися у різних сферах життя, бути задоволеним життям, психічно й емоційно врівноваженим, ефективно входження в соціальне середовище і встановлення адекватних особистісних стосунків з ним, сприйняття своєї поведінки як конгруентної внутрішнім цінностям і бажанням особистості. Якщо особистість має такі характеристики, вона добре адаптована до умов життя, її можна вважати психологічно благополучною.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Проаналізовані теоретичні підходи до визначення психологічної сутності феноменів психологічного благополуччя та адаптивності особистості дають можливість стверджувати, що адаптивність особистості є предиктом її психологічного благополуччя. Адже людина, задоволена своїм життям та собою, яка має адекватні стосунки з оточуючим світом, пристосовується до життя відповідно до умов, може задовольнити свої потреби, є психологічно благополучною.

Перспективні напрями дослідження ми вбачаємо в емпіричному вивченні характеру зв'язку адаптивності та психологічного благополуччя особистості, розробці та апробації корекційної роботи щодо розвитку адаптивності особистості як фактору підвищення рівня її психологічного благополуччя.

Список використаної літератури

1. Аргайл М. Психология счастья / М. Аргайл. – М. : Прогресс, 1990. – 336 с.
2. Налчаджян А. А. Психологическая адаптация: механизмы и стратегии / А. А. Налчаджян. – 2-е изд., перераб. и доп. – М. : Эксмо, 2010. – 368 с.
3. Санникова О. П. Адаптивность личности : Монография / О. П. Санникова, О. В. Кузнецова. – Одесса : Издатель Н. П. Черкасов, 2009. – 258 с.
4. Созонтов А. Е. Гедонистический и эвдемонистический подходы к проблеме психологического благополучия // Вопросы психологии. – 2006. – № 4. – С. 105-114.
5. Фесенко П. П. Что такое психологическое благополучие? Краткий обзор основных концепций / П. П. Фесенко // Научные труды аспирантов и докторантов. – Вып. 46. – М. : Изд-во Моск. гуманитар. ун-та, 2005. – С. 35-48.
6. Шевеленкова Т. Д. Психологическое благополучие личности (обзор основных концепций и методика исследования) / Т. Д. Шевеленкова, П. П. Фесенко // Психологическая диагностика. – 2005. – № 3. – С. 95-129.
7. Ryff C. D. The contours of positive human health / C. D. Ryff, B. Singer // Psychological Inquiry. – 1998. – Vol. 9. – P. 719-727.

УДК 159.923

Пінська О.Л.

Сутність і змістовна характеристика самореалізації особистості

Анотація. У статті проаналізовано сутність дефініції «самореалізація», розглянуто взаємозв'язок і взаємообумовленність її діяльнісно-цільових, ціннісно-сміслових, мотиваційно-потребнісних і оціночно-рефлексивних змістовних характеристик. Акцентовано увагу на структурно-функціональних компонентах самореалізації.

Ключові слова: самореалізація, цілі, цінності, смисл, мотиви, творчий потенціал, потреби.